

TÜRKÇE ÖĞRETMENLERİNİN DİL EĞİTİMİNDE ORTAM TASARIMI VE MATERYAL KULLANIMI YETERLİKLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Ali GÖÇER¹, Okan AKGÜL²

Geliş: 14.11.2018 / Kabul: 01.10.2019

DOI: 10.29029/busbed.482891

Öz

Bu araştırmanın amacı, Türkçe dersi öğretmenlerinin dil eğitiminde ortam tasarımı ve materyal kullanımına ilişkin görüşlerinin alınmasıdır. Çalışmada nitel araştırma yaklaşımı çerçevesinde görüşme ve gözlem yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Zonguldak ili Çaycuma ilçesinde 2017-2018 öğretim yılı içerisinde görev yapan 15 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulması sırasında öğretmenlere araştırma amacı belirtilmiş; gönüllü olanlar çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Çalışma grubundaki tüm öğretmenlerle görüşmeler yapılmış, aynı zamanda çalışma grubundaki üç öğretmen de bir ders saati (40 dk) gözlemlenmiştir. Görüşme ve gözlem esnasında araştırmacılar tarafından notlar alınmıştır. Çalışmada kullanılan görüşme ve gözlem formu, araştırma ekibi tarafından hazırlanmıştır. Görüşme formu beş sorudan oluşurken gözlem formunda ise görüşme formundan hareketle oluşturulmuş beş gözlem boyutu yer almaktadır. Görüşme ve gözlem sonucu elde edilen veriler içerik analizi ile incelenmiştir. Ulaşılan sonuçlara göre Türkçe öğretmenlerinin, etkileşimli tahtadan ve eğitsel oyunlardan, afiş, poster gibi görsel materyallerden, hikâye, roman, şiir metin türlerinden, doğaçlama ve münazara tekniklerden sıklıkla faydalandıkları görülmüştür. Ancak öğretmenlerin kullandıkları materyallerin ve ortam tasarımlarının bir bütün olarak çok uyaranlı bir eğitim ortamı oluşturmada yetersiz kaldığı sonucuna

¹ Prof. Dr. Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, gocerali@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6880-2611>.

² Doktora Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi ABD, okan.akgl@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5539-4885>.

ulaşmıştır ve dil eğitiminde etkili bir görsel uyaran olan karikatürün aktif olarak kullanılması önerilmiştir.

Anahtar kelimeler: Dil eğitimi, eğitim ortamı, materyal kullanımı, ortam tasarımı, Türkçe öğretimi.

EVALUATION OF THE PROFICIENCY OF TURKISH TEACHERS' EDUCATIONAL ENVIRONMENT DESIGN AND MATERIAL USE IN LANGUAGE EDUCATION

Abstract

The aim of this research is to get the opinions of Turkish language teachers about the educational environment design and material usage in language education. In this study interview and observation method within the framework of qualitative research was used. The study group consists of 15 Turkish teachers working in the town of Zonguldak's Çaycuma in 2017-2018 academic year. During sample gathering process, the aim of the research was given to the teachers and only the volunteer teachers attended to the study. All teachers in this study group were interviewed and three teachers in the study were observed in one course (40min). During the interview and observation, notes were taken by the researchers. The interview and observation form used in this study was prepared by the research team. While the interview form consists of five questions, in the observation form, there are five observation dimensions formed from the interview form. The data gained from the interview and observation were analyzed by content analysis. According to the results, it was observed that Turkish teachers frequently used interactive board and educational games, visual materials such as posters and banner, stories, novels, types of poetry and improvisation and debating techniques. However, it was concluded that the materials and the educational environment design used by the teachers were insufficient to create a very stimulating learning environment as a whole.

Keywords: Language education, educational environment, use of material, educational environment design, Turkish teaching.

Giriş

Eğitim ortamı, öğrenme-öğretme süreçlerinde eğitsel etkinliklerin meydana geldiği, iletişim ve etkileşimin olduğu, araç ve gereç gibi öğelerin oluşturduğu çevre olarak tanımlanır (Alkan, 1997:126). Geleneksel eğitim yaklaşımında öğretmenin rolü mevcut bilgileri öğrencilere aktarmakken

günümüzde değişen eğitim anlayışıyla bu rol, öğrenciye rehberlik eden, öğrencilerin istekleri, ilgileri ve ihtiyaçları gibi durumlarda öğrencilere danışmanlık yapan bir rol haline gelmiştir. Bu değişen rol anlayışı gereği öğretmenler, öğrencilerin eğitim sürecindeki her türlü etkinliğe aktif birer katılımcı olarak katılmalarını özendirerek onların dilsel, bilişsel ve sosyal beceriler kazanmasına zemin olacak ortamlar tasarlamaları gerekmektedir (Göçer, 2017: 394).

Eğitimde öğrencinin birtakım yeterliklerle donanımlı kılınması ve hedeflenen kazanımlara ulaşılması için öğrenci merkezli ortamların tasarlanması gerekir. Öğrenci merkezli ortam tasarımı öğretmen öğrencinin başarabileceğine dair bir inançla hareket ederek işi yapan rolünde değil, etkinliğin ilerlemesine yol gösteren bir rehberdir (Göçer, 2016: 190). Ders kitaplarına bağımlı kalmayarak çok uyaranlı eğitim ortamlarının yaratılması, öğrenme ve öğretme ortamlarını düzenleyecek eğitim durumları oluşturulması, Türkçe öğretimini gerçekleştiren öğretmenlerin sorumluluğundadır (Çer, 2017b: 69-70).

Türkçe öğretiminin temel amacı metinler aracılığı ile öğrencilerin dilsel ve düşünsel becerilerini geliştirmektir. Öğrencilerin; algılama, muhakeme etme, problem çözme gibi zihinsel süreçlerinin şekillenmesinde ana dillerini kullanma yeterlilikleri etkili olmaktadır. Ana dilinde zengin bir kelime hazinesine sahip olan çocukların okuma ve yazma gibi dilsel becerileri daha kolay kazandıkları söylenebilir (Irmak, 2016: 303). Buna ek olarak Öğrencilerin dilsel becerilerinin geliştirilmesi için duygu ve düşüncelerini devindirecek, yaparak yaşayarak geliştirebilecek bir eğitim ortamına gereksinim vardır. Bu ortam; dilsel, işitsel ve görsel uyaranlarla zenginleştirilmiş, öğrencilerin farklı yeteneklerini farklı yollarla sergileyebilecekleri, yani onların gizilgüçlerini ortaya çıkarabilecekleri bir eğitim ortamıdır (Hasırcı, 2015: 57). Ayrıca dilsel becerileri gelişen, dilini yetkin biçimde kullanan bireylerin düşünsel becerileri de doğal olarak gelişir; çünkü dil düşünceyi, düşünce de dili geliştirir (Aslan, 2017:2).

Öğretimde materyallerden yararlanmanın; konuyu daha etkili olarak işleme, öğrenmeye açıklık getirme, gözlem olanaklarını artırma ve öğrencilerin birden çok duyu organına aynı anda hitap etme gibi faydaları vardır. Bunların yanı sıra materyallerin, zamanı ekonomik kullanmada, öğrenmeyi bireyselleştirmede, öğrenmenin niteliğini yükseltmede ve eğitimi daha verimli kılmada avantaj sağladığı da bilinmektedir (Göçer, 2017: 404).

Türkçe dersinde, öğrenme - öğretme sürecindeki etkinliklerinin çok uyaranlı bir ortamda gerçekleşmesinin önemi büyüktür. Sever'e göre, Türkçe öğretiminde tek kaynaklı uygulamalar yerine, çok uyaranlı eğitim ortamları

yaratılmalıdır. Türkçe derslerinin, işlenen metnin de niteliğine uygun olarak çeşitli araç gereçlerle desteklenmesi hem öğrencilerin istekle ve etkin biçimde derse katılımını sağlayacak hem de birden çok duyu organını uyarak öğrenmeyi kolaylaştıracaktır (2006: 10-11).

Eğitim - öğretim sürecinde öğretmenin araç - gereçlerden (materyal) faydalanması ve eğitim ortamını bu doğrultuda düzenlemesi öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini derse çekerek öğrenmeye birden çok duyu organı ile katılmalarını sağlayacaktır.

Türkçe Dersi Öğretim Programında öğrencilerin dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma ile ilgili dil becerilerini ve zihinsel becerileri kazanmaları, bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, Türkçe sevgisiyle, istek duyarak okuma ve yazma alışkanlığı edinmeleri ve estetik ve sanatsal değerleri benimsemeleri amaçlanmıştır (2018: 8). Bu doğrultuda Türkçe eğitiminde ortam tasarlarken öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini artırıp eğlenerek öğrenmelerine imkan tanıyan, dilsel ve düşünsel becerilerini geliştiren, estetik ve sanatsal değerleri fark edip benimsemelerini sağlayan çok uyaranlı eğitim ortamlarının oluşturulması gerekmektedir.

Araştırmanın Amaç ve Kapsamı

Bu çalışmada Türkçe öğretmenlerinin, dil eğitiminde ortam tasarımı ve materyal kullanımına ilişkin görüşlerinin alınması amaçlanmıştır. Bu temel amaç çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkçe öğretmenleri öğrenme süreçlerinde çocukların ilgi ve dikkatlerini artıracak ve eğlenerek öğrenmelerine fırsat sunacak neler yapmaktadırlar?

2. Türkçe öğretmenleri çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için ne tür materyallerden yararlanmaktadırlar?

3. Öğrencilerin dilsel becerilerini geliştirmek amacıyla ders kitabı dışında ne tür materyaller kullanmaktadırlar?

4. Öğrencilerin estetik ve sanatsal değerleri fark etmeleri ve benimsemeleri için ne tür çalışmalar yapmaktadırlar?

5. Öğrencilerin dilsel becerilerinin yanında düşünsel (eleştirel, yaratıcı vb.) becerilerini geliştirme amacıyla ne tür materyallerin yararlı olacağını düşünmektedirler?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Türkçe öğretmenlerinin, dil eğitiminde ortam tasarımı ve materyal kullanımına ilişkin görüşlerinin alınması amaçlandığından araştırmada, nitel araştırma yaklaşımı ile görüşme ve gözlem yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırma; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 41).

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu Zonguldak ili Çaycuma ilçesinde görev yapan 15 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun oluşturulmasında amaçlı örneklem yönteminden kolay ulaşılabilir örnekleme kullanılmıştır. Çalışma grubundaki tüm öğretmenlerle görüşmeler yapılmış, aynı zamanda çalışma grubundaki Ö1, Ö9, Ö11 kodlu öğretmenler de 1 ders saati (40 dk) gözlemlenmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubundaki Katılımcılarla İlgili Kişisel Bilgiler

<i>Öğretmenlerin Cinsiyetlere Göre Dağılımı</i>	Frekans	Yüzde
Kadın	8	53.33
Erkek	7	46.67
Toplam	15	100
Mesleki Kıdem		
1-5 yıl	2	13.33
6-10 yıl	9	60
11-15 yıl	3	20
16-20 yıl	1	6.67
Toplam	15	100
Mezun Olunan Öğretim Programı		
Eğitim Fakültesi – Türkçe Öğretmenliği	14	93.33
Edebiyat Fakültesi – Türk Dili ve Edebiyatı	1	6.67
Toplam	15	100
Görev Yeri		
Köy	3	20
Belde / Kasaba	3	20
İlçe Merkezi	9	60

Toplam	15	100
--------	----	-----

Araştırma için belirlenen çalışma grubunu, 8'i kadın, 7'si erkek olmak üzere toplam 15 Türkçe öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubundaki öğretmenlerin 2'si 1-5 yıl, 9'u 6-10 yıl, 3'ü 11-15 yıl ve 1'i 16-20 yıl kıdem aralığındadır. Öğretmenlerin 14'ü Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği, 1'i Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun olmuştur.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada veri toplama aracı olarak 5 sorudan oluşan görüşme formu ve gözlem formu kullanılmıştır. Hazırlanan görüşme ve gözlem formunda öğretmenlerin, dil eğitiminde ortam tasarımı ve materyal kullanımı durumlarını belirlemeye yönelik 5 soru yöneltilmiştir. Ulaşılan bulgulardan hareketle betimleme ve yorumlamalar yapılarak çıkarımlarda bulunulmuştur.

Öğretmenler ile yapılan görüşmeler ve gözlemlenen dersler, okullarda okul yönetimi tarafından uygun görülen yerlerde (öğretmenler odası ve derslik) gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme ortalama 25 dk, gözlem ise bir ders saati (40 dk) sürmüştür. Görüşme ve gözlem sırasında araştırmacılar tarafından notlar alınmıştır.

Bu çalışmada temel veri toplama aracı olan görüşme ve gözlem formları ile elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi tercih edilmiştir. İçerik analizi, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 242). İçerik analizi uygulanırken görüşme ve gözlem sonucu elde edilen veriler kodlanarak bulgular bölümündeki tablolara işlenmiştir. Kodlardan yola çıkarak temalara ulaşılmaya çalışılmıştır. Daha sonra tablolara işlenen kod ve temalar kullanılarak betimleme ve yorumlamalar yapılmıştır.

Verilerin analizinde şu işlem basamakları takip edilmiştir: İlk olarak görüşme ve gözlem formu ile elde edilen veriler sınıflandırılarak bulgular bölümündeki tablolara kodlanarak işlenmiştir. Daha sonra tablolara işlenen veriler ve kullanılan kodlar, çalışmanın amacı doğrultusunda incelenmiştir. Çalışmanın raporlaştırılmasında, katılımcı öğretmenler için Ö1, Ö2 şeklinde kodlamalar kullanılarak katılımcı adları gizlenmiş ve görüşme ve gözlemden birebir alıntılar yapılarak çalışmanın güvenilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Görüşme ve gözlem formu ile elde edilen verilerin analizi işlemlerinde aşağıdaki kodlama ve tanımlama tekniği kullanılmıştır:

A₁, A₂, A₃ ... Araştırmacının sorularını

Ö₁, Ö₂, Ö₃ ... Görüşme yapılan katılımcıları (Türkçe öğretmenleri)

[1], [2], [3] ... Katılımcıların kayda değer cevaplarından oluşan kelime, cümle ya da paragrafın numarasını göstermektedir.

Bulgular

Görüşme Formları ile Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde katılımcıların, görüşme formunda yer alan 5 soruya verdikleri cevaplardan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Türkçe eğitimi öğrenme süreçlerinde öğretmenlerin motivasyon sağlayıcı uygulamaları

A ₁ : Türkçe eğitimi öğrenme süreçlerinde çocukların ilgi ve dikkatlerini artıracak ve eğlenerek öğrenmelerine fırsat sunacak neler yapıyorsunuz?		
Görüşme Zamanı: Nisan 2018 Görüşme Süresi: Her bir katılımcı için 25 - 30 dakika	Kodlar	Temalar
Ö _{1,6} : Genelde drama uyguluyorum, sessiz sinema oynatarak deyim ve atasözlerinin öğrenimini sağlıyorum. [1]	Drama	Eylemsel Etkinlik
Ö _{2,8,9,11} : Dil bilgisi konularında yarışma içeren oyunlar çocukların ilgisini çekiyor. Gruplar oluşturarak yarışmalar düzenliyorum. Bu gruplara her seviyeden öğrenci yerleştirmeye çalışıyorum. Bu sayede bilen öğrenci bilmeyen öğrenciyi motive ediyor. [2]	Eğitsel oyun ve Aktif katılım	
Ö _{3,7,14,15} : Okulumuzda bulunan akıllı tahtalardan eba, morpakampüs gibi internet adreslerine girerek konu ile ilgili etkinlikler yaptırıyorum. [3]	Teknoloji ve internet kullanımı	
Ö ₅ : İlgi ve dikkatlerini çekmek için derse balon, kağıt bardak, kelime küpü gibi farklı materyaller götürüyorum. [4]	Materyal	Sözel Etkinlik
Ö ₄ : O gün işlenecek konu ile ilgili haber yazılarını okuyarak ders öncesi ilgi ve dikkatlerini konuya çekiyorum ve öğrenilecek konuyu günlük yaşamla ilişkilendirmeye çalışıyorum. [5]	Günlük yaşamla ilişkilendirme	
Ö ₁₀ : Verdiğim örnekleri öğrencilerin özelliklerini dikkate alarak veriyorum. Bu şekilde ilgi ve dikkatlerini çektiği için daha kalıcı oluyor. Örneğin; adres yazarken gevezesıla.com diyerek öğrenci ile konu arasında bağlantı kuruyor ve noktanın kullanımını veriyorum. [6]	Hedef kitle niteliği	
Ö _{12,13} : Öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini çekmek adına dersimi daha çok görsellerle (slayt, afiş, vb.) destekliyorum. [7]	Görsel kullanımı	Çok Uyaranlı Materyal Kullanımı

Türkçe öğretmenlerinin çocukların ilgi ve dikkatlerini artırmak ve eğlenerek öğrenmelerini sağlamak adına gerçekleştirdikleri etkinlikleri eylemsel etkinlik, sözel etkinlik (Bardak ve Karamustafaoğlu, 2016) ve çok uyaranlı materyal kullanımı olarak gruplandırabiliriz. Bu doğrultuda Türkçe öğretmenleri daha çok etkileşimli tahtalardan (Ö_{3,7,14,15}) ve yarışma tarzı eğitsel oyunlardan (Ö_{2,8,9,11}) faydalanmaktadır. Bunun yanı sıra araştırmaya katılan öğretmenlerin bir kısmı da drama (Ö_{1,6}), haber yazısı (Ö₄), eğitsel materyal (Ö₅) ve görsellerden (slayt, afiş, vb.) (Ö_{12,13}) yararlanarak eğitim öğretim sürecini ilgi çekici hale getirmeye çalışmaktadır. Ayrıca bir öğretmen (Ö₁₀) de öğrencilerin isim veya kişilik özelliklerini, anlattığı konu ile birleştirerek işlenen konuya dikkat çektiğini belirtmektedir.

Tablo 3. Türkçe öğretmenlerinin materyal kullanma durumu

A ₂ : Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için ne tür materyallerden yararlanmaktasınız?		
Görüşme Zamanı: Nisan 2018 Görüşme Süresi: Her bir katılımcı için 25 - 30 dakika	Kodlar	Temalar
Ö ₁ : Kitap okurken klasik müzik dinleterek işitsel becerilerine hitap ediyorum. Görsel bir kavramdan hareketle hikayeler yazdırıyorum. [1]	Müzik, resim	Görsel, dilsel, işitsel ve görsel - işitsel uyarımlar
Ö _{2,7,8,10} : Bu konuda etkileşimli tahtadan faydalanıyorum. Konu anlatımlı videolar görsel ve işitsel olarak öğrencileri uyardığı için daha etkili oluyor. Ayrıca akıllı tahta üzerinden öğrenciler etkinlikleri kendisi yapıyor. Bu sayede görme, işitme, dokunma gibi duyularına hitap ediyorum. [1] Ö ₆ : Güncel, yazılı ve görsel materyallerle dersi farklı kaynaklardan işliyorum. Türkçe öğretmenlerinin çokça kullandığı Türkçe Arşivi taşınabilir belliğini edindim. Akıllı tahta uyumlu, farklı yöntemlerle hazırlanmış farklı bir çalışma. [1]	Etkileşimli tahta	
Ö ₃ : Gazete ve dergilerden, internet kaynaklı metinlerden, ses kayıtlarından, ek kaynaklardan ve ek çalışma kağıtlarından faydalanıyorum. [1]	Gazete, dergi, ses kayıtları	
Ö _{4,5,9,12,13,14,15} : Sınıf panoları oluşturuyorum. Sınıf ortamında öğrencilerle birlikte hazırladığımız afiş, poster vb. görsel yazılı materyaller kullanıyorum. [1]	Afiş, poster vb.	
Ö ₁₁ : Kendim bir tiyatro oyuncusu gibi canlandırmalar yaparak öğrencilerin dikkatlerini çekmeye çalışıyorum. [1]	Drama	

Türkçe öğretmenlerinin büyük bir bölümü Türkçe öğretiminde çok uyaranlı bir ortam oluşturmak için, görsel bir uyarı olan afiş, poster vb. görsel materyalleri (Ö_{4,5,9,12,13,14,15}) kullanmaktadır. Beş öğretmen ise hem görsel hem de işitsel bir uyarı olduğu için etkileşimli tahtadan (Ö_{2,6,7,8,10}) faydalandığını

belirtmektedir. Bir öğretmen (Ö₁) klasik müzik ve bir nesne kullanarak hikâye yazdırmakta, bir diğer öğretmen (Ö₁₁) ise konuların anlatımında tiyatro oyuncusu gibi canlandırmalar yaparak çok uyaranlı bir ortam oluşturmaya çalışmaktadır.

Tablo 4. Türkçe derslerinde öğretmenlerin kullandıkları materyaller ve teknikler

A ₃ : Türkçe dersi etkinliklerinde öğrencilerin dilsel becerilerini geliştirmek amacıyla ders kitabı dışında ne tür materyaller (ve teknikler) kullanıyorsunuz?		
Görüşme Zamanı: Nisan 2018 Görüşme Süresi: Her bir katılımcı için 25 - 30 dakika	Kodlar	Temalar
Ö _{1,14} : Süreli yayın takibi yaptırıyorum. Günlük gazete ve dergileri takip ederek sınıfta okuyoruz. [.]	Süreli yayın	Öğretim Materyali
Ö ₄ : Genel ağ ortamında bulduğum video, görsel, dinleme metinleri ve okuma metinleri gibi eğitsel materyallerden faydalanıyorum. [.]	İnternet	
Ö _{3,6,8,9,10,11,12,15} : Kitap okuma alışkanlığı oluşturmak amacıyla her hafta bir kitap okuma, özetini çıkarma ve sınıfta anlatma şeklinde hem topluluk karşısında konuşma hem de üzerlerindeki baskıyı atma adına çalışmalar yaptırıyorum. Bunu yaparken de derslerimizin bir saatini okumaya ayırıp öğrencilerimizi kütüphaneye götürüyoruz. Amacımız öğrencilere kitap sevgisini aşılacak ve kütüphane ortamını görmelerini sağlamak. [.] Ö _{5,13} : Farklı kaynaklardaki metinlerden yararlanıyorum. Tekerlemeler, masallar, hikâyeler, şiir kitapları gibi. [.]	Farklı metin türleri	
Ö ₂ : Okuma çiçeğim projesi başlattım. Bu projede beş yapraklı bir çiçek verdim. Bu çiçeğin her yaprağına bir kitap yazıyor. Ortaya da toplam sayfa sayısını yazıyor. Sınıf panosunda biriktiriyoruz. Çiçeğin arkasında öğrenci velisi “okudum, inceledim” yazıyor ve imzalıyor. Bu proje ile özellikle 5. ve 6. sınıflarda, okumada ciddi seviyede başarı yakaladım. [.]	Proje çalışması	Öğretim Tekniği
Ö ₇ : Öğrencilere yeteneklerine uygun bir konu verip konuyla ilgili sunum yaptırıyorum. Ardından soru – cevap tekniğini kullanıyorum. [.]	Sunum Soru - cevap	

Tablo 4 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin yarısından fazlası (Ö_{3,5,6,8,9,10,11,12,13,15}) ders kitabı dışında sınıf ortamına getirdikleri hikaye, roman, şiir, tekerleme, masal gibi metin türlerinden faydalandığını belirtmektedir. İki öğretmen (Ö_{1,14}) süreli yayın takibi yaparken bir öğretmen (Ö₄) de ders kitabı dışında internetten faydalanmaktadır. Ayrıca iki öğretmen (Ö_{2,7}) öğrencilerin dilsel becerilerini geliştirmek adına farklı tekniklerden (okuma projesi, sunum yapma) yararlanmaktadır.

Tablo 5. Öğretmenlerin öğrencilerde estetik ve sanatsal bakış açısı oluşturmak için gerçekleştirdikleri çalışmalar

A ₄ : Öğrencilerin estetik ve sanatsal değerleri fark etmeleri ve benimsemeleri için ne tür çalışmalar yapmaktasınız?		
Görüşme Zamanı: Nisan 2018 Görüşme Süresi: Her bir katılımcı için 25 - 30 dakika	Kodlar	Temalar
Ö ₁ : Ders kitabında yer alan metinleri dramalaştırıyoruz. Öğrencilere özgün bir konu vererek hikaye tamamlama ya da yazma etkinlikleri yaptırıyorum. Kendilerini farklı bir nesne yerine koyarak onun ağzından kendilerini anlatmaları gibi. [.]	Dramatizasyon Skeç	Zihinsel, duyuşsal ve sosyal becerilerin gelişimi
Ö _{2,3} : Estetik ve sanatsal yönden gelişmelerini sağlamak adına şiir defteri tutma, günlük tutma ve mümkün olduğunca farklı türlerde kitap okuma alışkanlığı kazandırmaya çalışıyorum. [.] Ö ₈ : Genelde şiir yorumlatırım. Şairin kullandığı sözcüklerle özellikle vurgulamak istediği noktalarda uyarır ve dikkatlerini o yöne çekmeye çalışırım. [.] Ö _{10,14} : Ara ara her öğrenciye çekilişle bir şair seçtirip bir şiirini okumalarını istiyorum. Okuma sırasında ve sonrasında gerekli yönlendirmelerde bulunuyorum. [.]	Şiir yorumlama Şiir okuma Şiir dinletisi	
Ö ₄ : Kılavuz kitapta yer alan etkinlikler haricinde ayrıca bir çalışma yapmıyorum. [.]	-----	
Ö _{5,13} : Edebi açıdan değerli eserleri kullanıyorum. Çocuk edebiyatının önde gelen yazarlarının eserlerini paylaşıyorum. [.]	Edebi eser	
Ö _{6,7} : Resim sergisi, kitap fuarı, tiyatro ve sinema gibi kültürel etkinliklere katılmalarını sağlıyorum. [.]	Kültürel etkinliklere katılım	
Ö ₉ : Estetik bir kaygı olarak yazdıklarında yazım ve noktalama kurallarına dikkat ediyorum. [.]	Yazım ve noktalama çalışmaları	
Ö ₁₁ : Türkçe dersinde estetik ve sanatsal değerler konusunda görsellerden mesaj çıkarma ve karikatür anlamlandırma gibi etkinlikler yapıyoruz. [.] Ö _{12,15} : Ders kitaplarında geçen sanatsal ve estetik değeri olan kavramların akıllı tahtada görsellerini paylaşıyorum. Yorumlar yaptırıyorum. [w].	Görsel ve karikatür yorumlama	

Tablo 5'ten de görüldüğü gibi Türkçe öğretmenleri, öğrencilerin estetik ve sanatsal değerleri fark edip benimsemelerinde zihinsel, duyuşsal ve sosyal becerilerin geliştirilmesine yönelik farklı türde etkinlikler yapmaktadırlar. Bu doğrultuda Türkçe öğretmenlerin daha çok şiirden faydalandıkları görülmektedir (Ö_{2,3,8,10,14}). İki öğretmen (Ö_{12,15}) ise estetik ve sanatsal değeri olduğunu düşündüğü

görselleri kullanmakta bir öğretmen (Ö₁₁) ise karikatürden faydalanmaktadır. Bunların yanı sıra bir öğretmen (Ö₁) drama, iki öğretmen (Ö_{5,13}) edebi açıdan değerli eserleri kullanırken iki öğretmen de (Ö_{6,7}) öğrencilerinin kültürel etkinliklere katılımını sağlamaktadır. Bir öğretmen ise (Ö₄) kılavuz kitap dışında herhangi bir çalışma yapmadığını belirtmektedir.

Tablo 6. Öğretmenlerin öğrencilere düşünsel beceriler kazandırmak için gerçekleştirdikleri çalışmalar

A ₅ : Türkçe dersi etkinliklerinde öğrencilerin dilsel becerileri yanında düşünsel (eleştirel, yaratıcı vb.) becerilerini geliştirmede ne tür materyallerin (ve tekniklerin) kullanılmasının yararlı olacağını düşünüyorsunuz?		
Görüşme Zamanı: Nisan 2018 Görüşme Süresi: Her bir katılımcı için 25 - 30 dakika	Kodlar	Temalar
Ö _{1,5,13} : Eksik bırakılan bir metin tamamlama, kendini bir nesnenin yerine koyarak yazma gibi yaratıcı yazma çalışmaları yapılabilir. [.]	Yaratıcı yazma	Üst düzey düşünmeyi sağlama
Ö ₂ : Hazırlıklı veya hazırlıksız konuşma etkinlikleri yapılabilir. Konuşma etkinliğinde öğrencinin aynı anda birçok şeyi düşünmek zorunda olması eleştirel ve yaratıcı becerilerini geliştirecektir. [.]	Konuşma	
Ö ₃ : Eleştirel ve yaratıcı düşünmelerine katkı sağlayacak animasyonlar gösterip yorum yapmaları sağlanabilir. [.]	Animasyon	
Ö ₆ : Öğrencilerden süreli yayınları takip etmeleri istenerek bu yayınlarda okudukları yazıları sınıf ortamında tartışılmaları ve olaylara çözüm önerileri getirmeleri istenebilir. [.]	Süreli yayın	
Ö ₈ : Öğrencilerle birlikte hazırlanan etkinliğe dayalı materyaller faydalı olur. Türkçe dersinde işlenen konuların soyut düzeyde kalmaması için görsel materyal kullanımı çok önemlidir. [.]	Görsel kullanımı	
Ö ₉ : Eleştirel becerilerini geliştirmek için filmler izlenip film hakkında yorumlar yaptırılabilir. Bulmaca tarzı oyunlar hazırlatarak da yaratıcı becerileri geliştirilebilir. [.]	Film Bulmaca	
Ö _{7,10,15} : Yaratıcı becerilerini geliştirmek için doğaçlama çalışmaları yapılabilir. Eleştirel becerilerini geliştirmek içinse münazara tekniği uygulanabilir. [.]	Doğaçlama münazara	
Ö ₁₁ : Özellikle alt sınıflarda bilgi yoğunluğundan çok, görsel okuma ve yorumlama gibi anlama ve kavrama yeteneklerini geliştirmeye yönelik etkinliklerin artırılması gerekir. [.]	Görsel okuma	
Ö ₁₂ : Karikatür kullanarak karikatürde verilen mesajı yorumlamaları istenebilir. [.]	Karikatür	

Ö _{4,14} : Okudukları kitapların eleştirel bir bakış açısıyla olumlu ve olumsuz tarafları değerlendirilebilir. [*]	Kitap	
---	-------	--

Tablo 6 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenler öğrencilerin düşünsel becerilerini geliştirmek adına daha çok doğaçlama, münazara (Ö_{7,10,15}) ve yaratıcı yazma (Ö_{1,5,13}) yöntem ve tekniklerinin yararlı olacağını düşünmektedir. Ayrıca bir öğretmen (Ö₂) hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma etkinliği, bir öğretmen (Ö₆) süreli yayın takibi ve bunların sınıf ortamında tartışılması, dört öğretmen (Ö_{3,8,9,11}) animasyon, görsel ve film yorumlama, iki öğretmen (Ö_{4,14}) okunan bir kitabın eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi, bir öğretmen (Ö₁₂) ise karikatür yorumlamanın öğrencilerin düşünsel becerilerinin gelişmesini katkı sağlayacağını düşünmektedir.

Gözlem Formu ile Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde Ö₁, Ö₉ ve Ö₁₁ kodlu öğretmenlerin, gözlem formu metinlerinin analizi sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 7. Çocukların ilgi ve dikkatlerini artıracak ve eğlenerek öğrenmelerine fırsat sunabilmek için yapılan çalışmalar

Gözlem Zamanı: Mayıs 2018 Gözlem Süresi: Her bir katılımcı için 40 dakika	Kodlar	Temalar
Ö ₁ : Sessiz sinema yarışması düzenlendi. Sessiz sinema oyunu kurallarıyla oynanan bu etkinlikle öğrenciler konuşmadan atasözleri ve deyimleri arkadaşlarına anlatmaya çalıştılar.	Sessiz sinema drama	Eylemsel Etkinlik
Ö ₉ : Öğrencilerin günlük hayatta konuşma anında yaptıkları anlatım bozukluklarına dikkat çekmek için onların kullandıkları cümlelerden örnekler verildi. Öğrenciler farkına varmadıkları bu yanlış kullanımlar sonucunda konuya odaklandılar. Eğlenerek öğrenecekleri bir ortam oluşturulmadı.	Günlük yaşamla ilişkilendirme	Sözel Etkinlik
Ö ₁₁ : Dersin giriş bölümünde işlenecek konu ile ilgili sorular sorarak öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini ders çekmeye çalıştı: Nasıl bir ortamda yaşıyorsunuz? Doğa ile iç içe bir ortamı mı yoksa şehir hayatını mı tercih edersiniz?	Ön bilgileri harekete geçirme	

Ö₁ kodlu öğretmen çocukların ilgi ve dikkatlerini çekmek adına sessiz sinema ve drama yönteminden faydalandı. Ö₂ kodlu öğretmen anlatacağı konuyu öğrencilerin günlük yaşamları ile ilişkilendirirken Ö₁₁ kodlu öğretmen ise sorduğu sorularla öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirerek dikkatlerini derse çekmeye çalıştı. Gözlem esnasında sadece bir öğretmenin (Ö₁) çocukların ilgi ve

dikkatlerini artırmanın yanı sıra eğlenerek öğrenmelerine de ortam sağladığı görüldü.

Tablo 8. Çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için farklı türde materyal kullanım durumu

Gözlem Zamanı: Mayıs 2018 Gözlem Süresi: Her bir katılımcı için 40 dakika	Kodlar	Temalar
Ö ₁ : Gözlenen ders saati içerisine materyal kullanılmadı ancak çok uyaranlı öğrenme ortamı oluşturma adına drama yönteminden faydalanıldı.	Drama	Görsel, dilsel, işitsel ve görsel - işitsel uyarılar
Ö ₉ : Öğrencileri görsel ve işitsel olarak uyarma adına etkileşimli tahtadan faydalanıldı.	Etkileşimli tahta	
Ö ₁₁ : Öğretmen daha önceden hazırladığı ve yanında getirdiği konu ile ilgili videoyu etkileşimli tahta üzerinden öğrencilere izletti.	Video, etkileşimli tahta	

Gözlenen öğretmenlerin (Ö_{9,11}) çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için daha çok etkileşimli tahtadan faydalandıkları ve Ö₁ kodlu öğretmenin materyal kullanmayarak drama yönteminden faydalandığı görülmüştür.

Tablo 9. Öğrencilerin dilsel becerilerini geliştirmek amacıyla ders kitabı dışında farklı türde materyal kullanım durumu

Gözlem Zamanı: Mayıs 2018 Gözlem Süresi: Her bir katılımcı için 40 dakika	Kodlar	Temalar
Ö ₁ : Atasözleri ve deyimler sözlüğünden yararlanıldı.	Sözlük	Öğretim Materyali
Ö ₉ : Etkileşimli tahtadan faydalanıldı. Ders sonunda konu ile ilgili önceden hazırlanmış çalışma yapıları dağıtıldı.	Çalışma yapıları	
Ö ₁₁ : Ders kitabı dışında konu ile ilgili videolar izlendi ve bazı bilinmeyen kelimeleri öğrenmek için sözlükten faydalanıldı.	Sözlük, video	

Dersleri gözlemlenen katılımcı öğretmenlerin, öğrencilerin dilsel becerilerini geliştirmek amacıyla ders kitabı dışında, sözlük (Ö_{1,11}), çalışma yapıları (Ö₉) ve videolardan (Ö₁₁) faydalandıkları görülmüştür.

Tablo 10. Öğrencilerin estetik ve sanatsal değerleri fark etmeleri ve benimsemeleri için etkinlikleri çeşitlendirme durumu

Gözlem Zamanı: Mayıs 2018 Gözlem Süresi: Her bir katılımcı için 40 dakika	Kodlar	Temalar
Ö ₁ : Öğretmenin atasözleri ve deyimlerin öğretiminde kullandığı sessiz sinema oyunu öğrencilerin estetik ve sanatsal değerleri fark ederek drama becerilerinin gelişimini sağlayacak niteliktedir.	Tiyatro, drama	Zihinsel, duyuşsal ve

Ö ₉ : Öğrencilerin estetik ve sanatsal değerleri fark etmeleri ve benimsemeleri için herhangi bir etkinlik gerçekleştirilmedi.	-----	sosyal becerilerin gelişimi
Ö ₁₁ : Ders kitabında yer alan şiir farklı yöntem ve tekniklerle okundu. (sesli, sessiz ve söz korusu)	Şiir okuma	

Ö1 kodlu öğretmen öğrencilerin estetik ve sanatsal değerleri fark etmeleri için drama kullanırken Ö₁₁ kodlu öğretmen ise şiirden faydalanmıştır. Ö₉ kodlu öğretmen ise bu konuda herhangi bir etkinlik gerçekleştirmemiştir.

Tablo 11. Öğrencilerin dilsel becerileri yanında düşünsel (eleştirel, yaratıcı vb.) becerilerini geliştirme amacıyla ortam tasarımı ve farklı materyal kullanım durumu

Gözlem Zamanı: Mayıs 2018 Gözlem Süresi: Her bir katılımcı için 40 dakika	Kodlar	Temalar
Ö ₁ : Sınıf ortamı öğrencilerin uyguladıkları drama yöntemine imkan tanıyacak biçimde (U) düzenlenmiş. Atasözleri ve deyimlerin öğretiminde drama yönteminden faydalanıldı. Bu yöntemde öğrenciler deyim ve atasözü üzerine düşünüp yaratıcılıklarını da kullanarak arkadaşlarına deyimleri anlatmaya çalıştılar.	Drama Sınıf ortamını düzenleme	Üst düzey düşünmeyi sağlama
Ö ₉ : Günlük hayatta yapılan anlatım bozuklukları üzerine sohbet edildi. Neden bu tarz anlatım bozuklukları yapıldığı üzerine konuşularak öğrencilerin görüşleri alındı. Çıkarımlarda bulunmaları istendi.	Sohbet Çıkarımda bulunma	
Ö ₁₁ : İzlenen “Köy hayatı mı şehir hayatı mı?” adlı video ile öğrencilerin eleştirel becerileri geliştirilmeye çalışıldı.		

Gözlemlenen öğretmenler arasında sadece bir öğretmen (Ö₁) sınıf ortamını uyguladığı yöntemine imkan tanıyacak biçimde düzenlemiştir. Diğer öğretmenler ise sıraların arka arkaya sıralandığı, öğrenci etkileşiminin az olduğu geleneksel sınıf düzenini tercih etmişlerdir.

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada Türkçe öğretmenlerinin dil eğitiminde ortam tasarımı ve materyal kullanımına ilişkin görüşleri ile ilgili aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre Türkçe öğretmenleri, öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini artırmak ve eğlenerek öğrenmelerini sağlamak adına çoğunlukla etkileşimli tahtadan ve yarışma tarzı eğitsel oyunlardan faydalanmaktadırlar. Kantarcı ve Uygun (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmaya göre de Türkçe derslerinde teknolojik araçların kullanılması gerektiğini düşünen öğretmenler, bu görüşlerine gerekçe olarak teknolojik araçların dikkat çekmede etkili olduğunu ve öğrenmeyi eğlenceli hale getirdiğini belirtmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin eğitsel

oyunlardan ve drama yönteminden faydalandıklarını belirtmeleri etkili bir Türkçe öğretimi gerçekleştirmek adına önemlidir. Çünkü bu durum Türkçe derslerin daha eğlenceli olmasına ve etkili iletişim içerisinde öğrencilerin sosyalleşmesine olanak sağlayabilir (Çer, 2017b:82). Çocukların ilgi ve dikkatlerini artırıp eğlenerek öğrenmelerine olanak sunacak bir diğer materyal ise karikatür kullanımıdır. Çocuklar sürekli eğlence arayışı içerisindeyler. Çünkü gülmek ve eğlenmek onların en önemli gereksinimlerinden biridir. Bu nedenle karikatür mizahi yönü sayesinde çocukların ilgisini çeken bir sanat dalıdır. Ayrıca çocukların ilgi ve dikkat süreleri kısıtlıdır ama dersin karikatürle işlenmesi onların sıkılmasını engelleyerek daha uzun süre odaklanmalarını sağlayacaktır (Uslu, 2007: 15).

Çok uyaranlı eğitim ortamı görsel, dilsel, işitsel ve görsel - işitsel uyarıların birbirleriyle ve sahneyle bütünleşik bir biçimde ele alındığı bir eğitim ortamıdır (Hasırcı, 2015:68). Çalışmada Türkçe öğretmenlerinin çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmak için kullandıkları materyallerle ilgili görüşleri incelendiğinde, bir öğretmenin klasik müzik ve bir nesne kullanarak hikâye yazdığı bir öğretmenin ise tiyatro oyuncusu gibi canlandırmalar yaparak çok uyaranlı bir ortam oluşturmaya çalıştığı görülmektedir. Öğretmenlerinin büyük bir bölümünün (Ö_{4,5,9,12,13,14,15}) ise sınıf panoları, afiş, poster gibi görsel materyalleri ve hem görsel hem de işitsel bir uyarı olan etkileşimli tahtayı (Ö_{2,6,7,8,10}) kullandıkları görülmektedir. Akkaya (2013) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da bu çalışma sonuçlarına benzer olarak görsel bir materyal olan afişin Türkçe derslerinde sıklıkla kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Ders işleme sürecinde çok uyaranlı bir ortam oluşturmak için kullanılacak etkili görsel unsurlardan biri de karikatürlerdir. Türkçe eğitim ortamlarında karikatürün kullanılması dersin akışına devingenlik katabileceği gibi ezberi ortadan kaldırarak öğrenmenin kalıcılaşmasına da katkı sağlayabilir (Turhan Ağrelim, 2016: 27). Özellikle bu ortamlarda üst düzey düşünen, düş kuran ve duyarlı bireylerin yetiştirilebilmesi için karikatürün sunduğu olanaklardan etkili bir biçimde yararlanılması gerekmektedir (Çer, 2017a: 5).

Görüşüne başvuru Türkçe öğretmenleri ders kitabı dışında çoğunlukla hikâye, roman, şiir, tekerleme, masal gibi metin türlerini kullanmaktadır. Bu durum daha çok, öğrencilerin okuma ve konuşma becerilerini geliştirmeye yönelik çalışmaların yapıldığını göstermektedir. Sadece bir öğretmen (Ö₄) öğrencilerin dinleme becerisini geliştirecek materyal kullanırken hiçbir öğretmen öğrencilerin yazma becerisinin gelişimini destekleyecek materyal kullanmamıştır. Oysa Türkçe eğitimde temel amaç, öğrencilerin dilsel becerilerinin bir bütün olarak geliştirilmesidir. Türkçe dersi metin temelli işlenen

bir derstir. Öğrencinin dil becerilerinin geliştirilmesinde ve dil bilgisi kuralların sezdirilmesinde metinlerden yararlanılır. Karikatürlerle desteklenen metinler anlama ve anlatma becerilerinin kazandırılmasında hedeflenen kazanımlara ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Göçer ve Akgül (2018) tarafından yapılan çalışmada da karikatürün metin işleme sürecine sağlayacağı katkılar, ders işleyiş etkinliği üzerinden örneklendirilmiştir.

Estetik kaygı öğrencide kendiliğinden ortaya çıkmaz. Bu duygunun ortaya çıkması ve gelişebilmesi estetik yönden iyi tasarlanmış ortamlara bağlıdır. Bu amaçla öğretmenler öğretimin tasarımında sanat ürünlerinden yararlanmaları, yapılan etkinliklerin ve geliştirilen materyallerin sanatsal yönüne dikkat çekmeleri gerekmektedir (Akyıldız, 2016: 72). Diğer yandan 2018 Türkçe Öğretim Programında (2018: 8) öğrencilerin, Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Türkçe öğretmenlerinin çalışmada daha çok şiirden ve sanatsal değeri olan görsellerden faydalandıkları görülmektedir. Sadece bir öğretmen ise etkili bir estetik ve sanatsal uyaran olan karikatürden faydalanmaktadır. Sanatsal nitelikli karikatürlerin en önemli özelliği, öğrencilerin özgürce düşünmesine, düşlemesine olanak yaratmasıdır. Başka bir söyleyişle, karikatürün estetik bir araç olarak önemi, okulun kurumsal amaçlı öğretme anlayışının dışında, çocukların kendi yeterliliklerini de kullanarak, sınyarak öğrenmelerine olanak sağlayacak ortamları yaratmasıdır (Sever, 2007: 64).

Öğrencinin eleştirel ve yaratıcı düşündüğü bir öğrenme-öğretme ortamı, öğrencinin kendi düşüncesinin farkına varmasına, düşüncesini paylaşmasına, denenceler kurmasına ve dil becerilerini üst düzeyde geliştirmesine destek verir (Bağcı, Şahbaz, 2012:5). Bu doğrultuda araştırmaya katılan öğretmenler, daha çok doğaçlama, münazara ve yaratıcı yazma yöntem ve tekniklerinin yararlı olacağını düşünmektedir. Animasyon, görsel yorumlama ve okunan bir kitabın eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmesi öğretmenlerin yararlı olacağını düşündüğü diğer materyal ve tekniklerdendir. Bir öğretmen (Ö₁₂) ise karikatür yorumlamanın öğrencilerin düşünsel becerilerinin gelişmesine katkı sağlayacağını düşünmektedir. Karikatür içinde barındırdığı düşündürme ögesi ile öğrencilere düşünsel becerileri kazandırmada etkili bir araç olarak kullanılabilir. Öğrencilerin bakış açısını geliştirerek eleştirme, eleştiriye açık olma, özeleştirme yapabileme, sorunları görebilme ve bu sorunlar için çözüm üretebilme gibi davranışların kazandırılmasında önemli katkılar sağlar (Uslu, 2006: 17. akt Çer, 2017a: 17).

Öneriler

Türkçe öğretmenlerinin dil eğitiminde ortam tasarımı ve materyal kullanımı yeterliliklerini değerlendirmek üzere tasarlanmış olan bu çalışma sonucunda öğretmenlerin ortam tasarımı ve materyal kullanımı konusunda farklı öğretim materyallerinden faydalandıkları görülmektedir. Ancak öğretmenlerin kullandıkları materyaller ve gerçekleştirdikleri ortam tasarımı bir bütün olarak çok uyaranlı bir öğrenme ortamı oluşturmada yetersiz kalmaktadır. Dilsel becerilerin kazandırılmaya çalışıldığı bir ortamda düşünsel beceriler ihmal edilebilmekte ya da öğrencilerin eğlenerek öğrenmeleri sağlanmaya çalışıldığı durumlarda estetik kaygı göz ardı edilebilmektedir. Öğretmenlerin ortam tasarımı ve materyal kullanımı ile ilgili görüşleri doğrultusunda geliştirilen öneriler şöyle sıralanabilir:

1. Öğrencilerin ilgi ve dikkatlerini derse çekerken aynı zamanda eğlenerek öğrenecekleri etkinliklere yer verilmelidir.
2. Görsel, dilsel, işitsel ve görsel - işitsel uyaranların birbirleri ve eğitim ortamı ile uyum içinde olduğu çok uyaranlı eğitim ortamları tasarlanmalıdır.
3. Eğitim ortamı öğrencilerin estetik ve sanatsal değerleri fark edip benimsemelerini sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
4. Öğrencilere düşünsel (eleştirel, yaratıcı vb.) becerileri kazandırmak için, öğrencilerin kendilerini güvende hissedecekleri, düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilecekleri ve değerlendirebilecekleri öğrenme - öğretim ortamları hazırlanmalıdır.

Sıralanan öneriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde, dil eğitiminde çok uyaranlı bir eğitim ortamı oluşturmak için etkili bir görsel uyaran olan karikatürün aktif olarak kullanılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- AKKAYA, Ahmet (2013), “Türkçe derslerinde ders kitabı dışında görsel öge kullanmaya ilişkin Türkçe öğretmenlerinin görüşlerinin incelenmesi”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/9, ss. 471-479.
- AKYILDIZ, Salih (2016), “Sınıf öğretmenlerinin sanat ve estetik alanla ilgili yeterlik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi”, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27, ss. 71-82.
- ALKAN, Cevat (1997), *Eğitim teknolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- ASLAN, Canan (2017), *Örnek eğitim durumlarıyla Türkçe - Türk dili ve edebiyatı öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- BAĞCI, Hasan ve Şahbaz, "Namık Kemal (2012), Türkçe öğretmeni adaylarının eleştirel düşünme becerileri üzerine bir değerlendirme", *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (1), ss. 1-12.
- BARDAK, Şeyma ve Karamustafaoğlu, Orhan (2016), "Fen Bilimleri Öğretmenlerinin Kullandıkları Öğretim Strateji, Yöntem ve Tekniklerin Pedagojik Alan Bilgisi Bağlamında İncelenmesi", *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), ss. 567-605.
- ÇER, Erkan (2017a), *Karikatürlerle Türkçe öğretimi*. Ankara: Eğiten Kitap Yayınları.
- ÇER, Erkan (2017b), "Türkçe öğretmenlerinin 'Türkçe öğretimine' yönelik yeterlilikleri", *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 26, ss. 68-89.
- GÖÇER, Ali (2016), "Türkçe eğitiminde öğrenen özerkliği ve etkileşimli sınıf ortamı tasarımının önemi", *Bayburt Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (1), ss. 188-201.
- GÖÇER, Ali (2017), *Türkçe özel öğretim yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- GÖÇER, Ali ve Akgül, Okan (2018), "Türkçe eğitiminde karikatür kullanımı ve eğitsel değeri", *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 4 (2), ss. 86-100.
- HASIRCI, Sevil (2015), *Türkçe öğretiminde çok uyaranlı eğitim ortamlarının yapılandırılmasına dönük bir model önerisi (5-8. Sınıf örneği)*, Yayımlanmamış doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- IRMAK, Yılmaz (2016), "Belçika'da Türkçe öğretiminin sorunları ve Türkçe ve Türk kültürü ders kitaplarına eleştirel bir yaklaşım", *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (12), ss. 301-312.
- KANTARCI, Mehmet ve Uygun, Mehmet (2013), "Sınıf öğretmenlerin Türkçe derslerinde teknoloji kullanımına yönelik görüşleri", *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), ss. 773-797.
- MEB (2018), *Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve ortaokul 1 - 8. sınıflar)*. Ankara: Milli Eğitim.
- SEVER, Sedat (2006), "Türkçe öğretiminin çözülemeyen sorunları", *Varlık*, 1189, ss. 8-16.
- SEVER, Sedat (2007), *Öğretim ortamının estetik uyararı: karikatür. H. Efe (Hazırlayan). Görsel Metinden Yazınsal Metne Metinler Arası İlişki: Karikatür ve Edebiyat*, İzmir: İlya Yayınevi.

- AĞRELİM, Hatice Turhan (2016), “Çok uyaranlı eğitim ortamlarının öğrencilerin okuduğunu anlama ve yazılı anlatım becerilerine etkisi”, *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 2(3), ss. 16-50.
- USLU, Hakkı (2007), “Eğitimde karikatür”, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 84, ss. 15-18.
- YILDIRIM, Ali ve Şimşek, Hasan (2016), *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

